

2009:5

Täckarehuset - restaurering av två jordkällare

Antikvarisk kontroll, 2008

Helene Stalin Åkesson

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2009:5

Täckarehuset

- restaurering av två jordkällare

Antikvarisk kontroll, 2008
Brösarps socken, 1032
Tomelilla kommun
Skåne län

Helene Stalin Åkesson

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2008 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2009:5
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Författaren
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Täckarhuset – restaurering av två jordkällare

Innehåll

Inledning	5
Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	6
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	6
Utförda åtgärder	7
Omläggning av taktäckning	7
Omfogning av murverk	8
Interiöra åtgärder	8
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	8
Iakttagelser under restaureringen	8
Framtida användning	9
Kunskapsspridning	9
Källor	10
Informanter	10

Täckarebuset, Norra Björstorp, ligger i Tomelilla kommun

Täckarebuset, Norra Björstorp 1:11-13 markerat med punkt.

Täckarehusets jordkällare för åtgärd.

Inledning

Den antikvariska kontrollen av åtgärderna på de två jordkällarna tillhörande Täckarehuset är utförd av Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne. Arbetet har genomförts under juni - september 2008. Dokumentationen består av foton, minnesanteckningar från byggmöten och iakttagelser på plats.

Sammanfattning av utförda åtgärder

Gården Täckarehuset omfattar idag en bostadslänga, vilken är sammanbyggd med ladugården i ett L, en mindre och sentida gäststuga, en kobod (skånsk byggnad för fäboddrift) samt två parställda jordkällare. De sistnämnda var i behov av att täckas om, då torvskiktet inte längre var tätt. Åtgärderna har omfattat avlyftande av torvskikt med tillhörande gräs- och sedumpåväxt, tillplattning av resterande torvskikt, läggning av näverskikt, tillbakaläggande av torv med gräs- och sedumpåväxt. Åtgärderna omfattade också bortknackning av cementbruk och ilagning med lerbruk. Fogarna har därefter strukits med kalkbruk.

Interiörer från jordkällarna.

Administrativa uppgifter

Objekt:	Täckarehuset, Norra Björstorp 1:11-13
Socken:	Brösarp
Kommun:	Tomelilla
Länsstyrelsens beslut:	434-56799-07
Regionmuseets dnr:	K12.20-479-07, sn 1032
Byggherre/beställare:	Anna-Lena Tvingstedt
Entreprenör:	SnickarNilsson, Laholm
Antikvarisk kontrollant:	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom byggnadsantikvarie Helene Stalin Åkesson
Byggnadstid:	2008-06-26 – 2008-09-19
Bidrag till antikvarisk överkostnad:	53 300 kronor inklusive moms
Slutbesiktning:	2008-09-19

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Gården Täckarehuset kallas så för att den uppfördes av två bröder, Nils och August Andersson, vara den ena var taktäckare. Jordbruket var aktivt fram till omkring 1958. År 1959 köptes gården nuvarande ägares far och fungerar sedan dess sommarbostad. Till gården hör såväl skog som betesmark. Betesmarken lånas ut till intilliggande gårdar med boskap medan skogen sköts av fastighetsägaren.

Koboden med dess särpräglade taktäckning samt täckning av gavelröste.

Täckarehuset har oftast uppmärksammats för sin kobod, eftersom den representerar en mycket sällsynt byggnadstyp. År 2001 gjordes omfattande insatser för att rädda koboden. Arbetet koncentrerades på omläggning av bodens halmtak, enligt en ålderdomlig metod.

Trots att manbyggnad och ladugårdslänga såväl exteriört som interiört har genomgått flera förändringar, då de anpassades från jordbruk till sommarbostad, har mycket av bebyggelsens ursprungliga karaktär bevarats. Att både koboden liksom de två parställda jordkällarna ingår i gårdsmiljön, bidrar till att göra den kulturhistoriskt intressant.

Utförda åtgärder

Omläggning av taktäckning

För att kunna lyfta av det gräsbevuxna torvskiktet skars det i hanterbara rutor. Därefter packades resterande torv och jord med spade, för att utgöra ett stabilt underlag för näverskiktet. Näverarken, vilka varierade i storlek, lades sedan omlott både lodrätt och vågrätt ovanpå det nakna torvskiktet. Överlappningen är avgörande för att få täckningen tät. När hela taket var klätt med näver återmonterades det gräsbevuxna torvskiktet ruta för ruta. Torvskiktet kommer relativt snart att återfå stabilitet, då rutorna snabbt växer samman.

Frläggning av grästorv med hjälp av spadar.

Grästorvsrutor placerade i enlighet med växtplats på jordkällarnas tak.

Omfogning av murverk

Eftersom befintligt murverk partiellt var fogat med ett cementhaltigt bruk, knackades detta bort med hjälp av hammare och järn. Därefter har murarna fogats med lerbruk och sedan putsats med kalkbruk. Slutligen har fogarna avfärgats vita med kalkfärg. Murning och putsning gäller endast källarnas främre delar, övrigt murverk har endast fogats interiört.

Interiöra åtgärder

Invändigt har källarna omfogats med lerbruk där det har varit befogat. I övrigt har källarrummen inte åtgärdats, eftersom de annars var i gott skick.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Åtgärderna har genomförts med gott hantverkskunnande och med respekt för originalmaterialen. Material som har tillförts jordkällarna i samband med åtgärderna har varit av samma slag som befintliga. Detta gäller även de metoder som har använts. Jordkällarna utgör en pedagogiskt viktig del av gårdsmiljön. Bevarande av dem ökar förståelsen för miljön som helhet och den verksamhet som fanns där tidigare.

lakttagelser under restaureringen

Ägarfamiljen fanns representerad när arbetena utfördes, vilket gav goda möjligheter till kunskapsöverföring avseende kommande underhåll. I samband att arbetena genomfördes behandlades även dörrarna till respektive jordkällare, med tjärblandad linolja och terpentin. För detta svarade fastighetsägaren.

Läggning av tätande näverskikt

Bortknackning av cementhaltigt bruk.

Framtida användning

Restaureringen har bidragit till att jordkällarnas funktion ytterligare har lyfts fram. Från att tidigare endast sparsamt ha använt den ena jordkällaren för förvaring, kommer ägarfamiljen sannolikt att bruka båda källarna.

Kunskapsspridning

Täckarehusets gårdsmiljö visas för mindre grupper och besöksantalet brukar ligga omkring 60 personer årligen. Tidigare har visningarna främst handlat om koboden men framöver kommer man också att kunna levandegöra jordkällarna och illustrera de insatser som nu har genomförts.

Täckarehusets jordkällare i samband med slutbesiktning.

Källor

Informanter

Paul Hansson, byggnadsantikvarie

Claes Tvingstedt, gift med fastighetsägare Anna-Lena Tvingstedt

Sten Nilsson, Snickar-Nilsson, Laholm

Lund 2009-01-16

Helene Stalin Åkesson

Regionmuseets rapportserie 2009

Kulturmiljö

1. Bröddarps mölla, Västra Ingelstads sn, AK, Helene Stalin Åkesson 2008
2. Fjälstorps småskola, - restaurering av uthus, Brunnby sn, AK, Helene Stalin Åkesson 2007
3. Gamlegård – fasadrestaurering, Helsingborgs stad, AK, Helene Stalin Åkesson 2007
4. Hajen 13, Höganäs sn, AK, Helene Stalin Åkesson 2007
5. Täckarhuset – restaurering av två jordkällare, Brösarps sn, AK, Helene Stalin Åkesson 2007

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

